

Luttra kyrka

OM KYRKAN

Luttra kyrka är uppförd i slutet av 1100-talet, eller möjligtvis tidigt 1200-tal. Den är byggd av kalksten i romansk stil och har ett rektangulärt långhus med en lägre och smalare raksluten korvägg försedd med ett smalt fönster bakom altaret. Kyrkan har förmodligen föregåtts av en mindre kyrka vars rester tros ingå i nuvarande murverk.

HISTORIA

Det finns ingen dokumentation kring Luttra kyrka före 1566, olycksåret då danskarna brände ner kyrkan. Den ursprungliga romanska kyrkan uppfördes dock sannolikt under 1100-talet eller tidigt 1200-tal. Åldern på sakristia och vapenhus är osäkra. De finns dock avbildade i fornforskaren Johan Peringskjölds *Monumenta* vilket innebär att de uppförts före 1600-talets slut.

År 1566 härjade danskarna i Falbygden och Luttra var en av de kyrkor som plundrades och brändes. I branden skadades åtminstone kyrkans tak svårt och det verkar ha dröjt mycket länge innan den plundrade kyrkan kunde tas i bruk igen. Troligen gjorde danskarna också ett misslyckat försök att få med sig kyrkklockorna från kyrkan. Vid en visitation i Luttra kyrka år 1583 upptogs nämligen "en söndrig klocka" i inventarieförteckningen.

Sina nuvarande kyrkklockor fick kyrkan under 1600-talet. De fanns från början i en fristående klockstapel. Vid själaringningen för kung Fredrik I, år 1751, rasade dåvarande klocka ner i marken och skadades. Klockan lagades. Klockstapeln var i bruk i ytterligare cirka 60 år. Tornets murade del, lika hög som kyrkans ytterväggar, byggdes 1755. Vid samma tillfälle slogs kryssvalven i kyrkan. Samtidigt med detta fick kyrkan en ny takkonstruktion. En tornöverbyggnad i trä uppfördes 1813 och då flyttades klockan in i kyrkan.

Renovering 1901

Kyrkan skall, enligt en inventering 1918, ha genomgått en renovering 1901 då bland annat ny bänkinredning och predikstol tillkom och västläktaren uppfördes. Gravhällar i koret togs upp och flyttades till vapenhuset. Hela kyrkan målades också invändigt. Detta innebar att man överkalkade de sista fragmenten av ett ordspråk som återfanns på norra väggen och som lød: "Klockan slår. Tiden går. Mänska det besinna".

Bild ur Peringskjölds Monumenta.

Luttra kyrka före renoveringen 1901.

Renovering 1928

Nästa stora renovering utfördes under ledning av arkitekt Knut Nordenskjöld. Nu var ambitionen att återställa kyrkan till dess utseende före renoveringen 1901-1902. Exteriört reparerades putsen och murarna kalkströks. På tornhuven sattes ett nytt kopparklätt kors upp. Tornhuven målades nu svart, istället för den röda färg den hade tidigare. Bänkgavlarna fick ny utformning samt ny färgsättning. Kyrkan målades om med en svagt gul färgton. Nya innanfönster sattes in. Vidare fick dörrarna till sakristian och vapenhuset ny utformning.

Den äldre predikstolen i provinsiell barockstil från mitten av 1700-talet togs ner från kyrkvinden där den hade förvarats sedan förra renoveringen. Den konserverades av KJR Johansson, fick nytt underrede och trappa och sattes upp på långhusets norra sida. I fälten på predikstolen återfinns fyra skulpterade figurer i trä, Markus med lejonet, Matteus med ängeln, Jesus med jordgloben, Lukas med oxen. Ovanpå predikstolen står ett timglas samt den fjärde evangelisten Johannes med örnen. Figurerna har återfått sin ursprungliga färgsättning i rött, blått, grönt och guld.

Altaruppsatsens grå färg avlägsnades och den ursprungliga färgen togs fram, det vill säga den som vi ser idag. Efter en önskan från församlingen flyttades den medeltida dopfunten in i kyrkan. Den hade tidigare stått ute på kyrkogården. Eftersom den inte fick plats i långhuset, bland annat på grund av en värmekamin, placerades den i sakristian.

Renovering 1955-1956

Vid denna renovering frilades sockeln runt hela kyrkan så att putsen började någon decimeter upp på fasaden. Plåten på tornhuven revs ned och ersattes med furuspån, som var den ursprungliga takbeklädningen. Predikstolen sänktes med 30 centimeter och en ny trappa till densamma byggdes.

Ett nytt altare av råhuggen kalksten installerades, den fick en massiv marmorplatta som bordsskiva. Porten mellan vapenhus och långhus inramades sedan tidigare av en äldre sandstensportal. Denna befriades från äldre puts och restaurerades. I vapenhusets östra vägg togs det upp ett fönster.

Det främsta bänkpåret togs bort för att den medeltida dopfunten i sandsten skulle kunna omplaceras från sakristian till koret. Altaruppsatsen, predikstolen, bänken i vapenhuset samt fattigbössan konserverades.

Senare arbeten

1991 byttes tornets övre del av trä ut. Fasaderna putsades om då den tidigare putsen släppt och orsakat skador på underliggande material. Vid denna fasadrenovering framkom, mitt på tornets västra sida, ett ungotiskt och spetsbågigt fönster i sandsten. Fönsterbågen är daterad till senmedeltid eller tidigt 1600-tal enligt tidigare länsantikvarie Ragnar Sigsjö. Fönsteromfattningen har förmodligen suttit på något annat ställe i kyrkan från början eftersom tornet är byggt betydligt senare.

1997 lades muren runt kyrkogården om i sin helhet. Samtidigt ändrades häcken som löper runt kyrkogården ifrån syren till måbär.

2015 skedde en omfattande renovering både utvändigt och invändigt. Stigluckan renoverades och kalkades. Läktaren belades med nytt golv och en ny trappa upp till tornet byggdes. Lucka mot tornet är en gammal dörr. Orgeln monterades ner och byttes mot S:t Olofs kyrkas kororgel.

Under trappan upp till läktaren finns en liten lucka. Där innanför kan man se det ursprungliga stengolvet som ligger under befintligt trägolv. De utvändiga arbetena bestod av målning av fönster och fasad samt förgyllning av korset på tornet. Denna förgyllning är gjord av bladguld.

2016-11-06 invigs en nyinskaffad ljusbärare i järn.

2017 sker målning av läktare.

Fönsterbågen hittades vid en renovering av tornets fasad 1991.

Luttra kyrka är en enskeppig salskyrka. Predikstolen är i provinsiell barock från 1700-talets början.

KYRKANS INTERIÖR

Luttra kyrka är en enskeppig salskyrka. Kyrkans torn är en integrerad del av kyrkorummet och i dess nedre del finns ett litet långhus med orgelläktare. Kyrkans innerväggar är putsade och målade i gråvitt. På syd- respektive nordvägg finns två bemålade träskulpturer av evangelisterna Markus och Johannes med sina symboler. De är sannolikt från 1700-talet och tros tidigare ha suttit på predikstolen.

Predikstol

Predikstolen är ett träsnideriarbete i provinsiell barock från 1700-talets början. Korgens vilar på en underbyggnad i trä från 1928 som är målad för att likna stenkvarnar. Korgens är fyrsidig och varje hörn markeras av en vriden kolonett. I sidornas tre södra fyllningar står träskulpturer av Matteus, Salvator Mundi (Jesus, Kristus, världens frälsare) och Lukas. Dessas namn är skrivna på korgens nedre del medan korgens övre del smyckas av ett kraftfullt listverk.

Orgel

Luttras gamla orgel byttes ut 2015 och ersattes då av kororgeln från S:t Olofs kyrka.

Dofunten är kyrkans äldsta föremål.

Dopfont

Den medeltida dopfunten är kyrkans äldsta föremål. Den står i långhusets sydöstra hörn på en golvavsats av kalksten. Cuppan och foten, som tillsammans har bägarform, är dekorerade med enkla, horisontella rundstavslister. Ovanpå cuppan finns ett dopfat i mässing.

Altare och altaruppsats

Altaret består av grovt huggna kalkstenskvadrar och murades 1928. Den breda altar-skivan av polerad kalksten är rundad och har ingraverade konsekrationsskors (invigningsskors). På altarets front finns en rektangulär nisch i vilken en träplatta placerats. Plattan har en mångfärgad, utskuren reliefbild av Guds lamm i en strålgloria.

Altaruppsatsen är ett bildhuggeriarbete med drag av provinsiell senrenässans och barock och har en arkitektonisk uppdelning. Sannolikt är detta den altartavlan från 1752, i "platt stil", som omnämns i en inventering från 1820-30.

Mittdelen består av två fyllningar med ram i form av rundbågiga valvöppningar med målningar av apostlarna Petrus och Paulus. På altarets nedre del finns en driven målning föreställande nattvardsscenen. På ramverket finns utskurna detaljer i form av förenklade myntkedjor och solhjul.

KYRKOGRÅRDEN

Kring förra sekelskiftet blev de välordnade stadskyrkogårdarna förebilder för landsbygdskyrkogårdarna. Rätvinkliga gravkvarter mellan grusgångar, gravinhägnader med stenramar, häckar eller staket i smide eller gjutjärn samt högresta gravstenar kom att prägla kyrkogårdarna under större delen av 1900-talet. I jämförelse med andra kyrkogårdar på landsbygden är denna karaktär mycket väl bevarad i Luttra.

Kyrkan ligger på en höjd mitt i byn och omgärdas av en mur byggd med kallstens-teknik. Muren tillkom som förstärkning åt kyrkan och kyrkogården år 1883. Årtalet finns inhugget i sydvästra delen av kallmuren tillsammans med de tre initialerna FF, SL samt ES.

Stiglucka

Vid östra ingången till kyrkogården finns en stiglucka. Det råder delade meningar om dess ålder, men vissa uppgifter pekar på att den är omkring 300-400 år gammal. Den är uppförd i kalk- och sandsten som har kilats mot varandra med kalkbruk som fog. Sadeltaket är täckt med tegel.

På marken under valvet ligger en rejäl gravhäll med inskriptionen ”ION BENGSON” samt årtalen 1698 och 1789, vilket tyder på att mannen uppnådde den anse- nliga åldern av 91 år.

Solvisare, gravhällar och gravvårdar

Utanför kyrkans södra sida finns en solvisare i sandsten från 1701. Ett antal gravhäll- lar finns bevarade – några uppställda vid sakristians västra sida, några i stigluckan och några på golvet i vapenhuset. Utanför kyrkogården mot norr finns tre gravvårdar be- varade varav två järnkors.

Kyrkogården är anlagd med inspiration från typiska stadskyrkogårdar.

Falköpings pastorat

0515-77 63 00

www.svenskakyrkan.se/falkoping

Svenska kyrkan
FALKÖPING